

10^η συνάντηση: Ναυάγιο στο κομπιούτερ

Παρασκευή 19/3/2010, ώρα 11 π.μ., serenity house.

Ηλικίες 24 και 4 χρόνων.

Λέξεις: gulp, press, catch.

Η συνεδρία αυτή είχε αρχικά προγραμματιστεί να αναβληθεί, για λόγους που δε θυμάμαι πια. Ύστερα όμως κάτι άλλαξε και η αναβολή... αναβλήθηκε. Όχι βέβαια, ακυρώθηκε! Προς μεγάλη χαρά μου, γιατί η αγωνία μου ήταν μεγάλη, να δω τι ακόμη μου επιφυλάσσουν οι αποκαλύψεις που μου μέλλονται. Δε μου είναι καθόλου ευχάριστο να αναβάλλεται μια συνεδρία. Μεγαλώνει το άγχος μου και όταν μεσολαβεί Σαββατοκύριακο γίνεται ακόμη μεγαλύτερο, γιατί το μεσοδιάστημα μακραίνει πολύ.

Σαν να μη φτάνει αυτό, σήμερα από το πρωί έχω το ίδιο συναίσθημα στο κεφάλι, όπως τότε που με σφυροκοπούσαν. Είναι γνωστό σε όσους έχουν μια ιδέα τι είναι η φάλαγγα ότι ο πόνος από τα πέλματα, κάποια στιγμή μεταφέρεται στο μυαλό και πια... νιώθεις ότι εκείνο χτυπών και δεν ακούς τίποτε άλλο, παρά αυτό το σφυροκόπημα. Ίσως γι' αυτό δεν ανεχόμουν το χτύπο του ρολογιού, ιδίως μέσα στη νύχτα.

Συνήθως τύλιγα το ρολόι σε πετσέτες, πουλόβερ ή ό,τι παχύ και μαλακό, που πίστευα πως θα «έκοβε» τον ήχο του ρολογιού. Κάποτε, αφού είχα κάνει αυτή τη διαδικασία και είχα ξαπλώσει, ενώ ο πρώην σύζυγός μου καθυστέρουσε ακόμη, όταν ερχόταν στο δωμάτιο, του ζητούσα «κάνε αυτό το ρολόι να μην ακούγεται!» Εκείνος έψαχνε ολόγυρα και δεν το έβρισκε. «Μα, πού το ακούς!»

Το υπερευαίσθητο αυτί μου το άκουγε κι ας μην ακουγόταν από άλλα αυτιά. Όσπου «κούρδισα» το εσωτερικό μου ρολόι να με ξυπνά την ώρα που ήθελα κι έτσι κατάργησα τα ξυπνητήρια, που δεν τα συμπαθούσα ούτε ως ή άλλως. Θεωρώ βάρβαρο και βίαιο να σε ξυπνά ο διαπεραστικός ήχος ενός ξυπνητηριού κι έτσι προτίμησα να ξυπνώ αυτόβουλα.

Στις σημειώσεις μου έχω βάλει την παρατήρηση «νομίζω ότι οι ψυχαναλυτές θα θαυμάσουν». Ίσως επειδή θαύμασα εγώ το πώς το MemGram®, μια μέθοδος ολότελα επιστημονική, κάμνει την ίδια δουλειά με την ψυχανάλυση. Με τη διαφορά ότι η Ψυχανάλυση είναι «ψυχοβγάλτης», με την έννοια ότι παίρνει πάρα πολύ χρόνο, ώσπου να «βγάλεις» κάτι, ενώ το MemGram®, σου αποκαλύπτει άμεσα αυτό που είναι επικαλυμμένο από πολλές στρώσεις «επιχωματώσεων».

Άλλωστε, ο ίδιος ο Φρόνιτ ήταν επίμονος «αρχαιολόγος», αγαπούσε την αρχαιολογία και μελετούσε τις αρχαιότητες. Θαύμασα επίσης πόσο μεγάλος υπήρξε ο παππούς ο Φρόνιτ. Ανακάλυψε, όπως οι αρχαίοι σοφοί της Ανατολής, αυτό που ανακαλύπτεται τώρα από την Επιστήμη. Όπως δηλαδή οι αρχαίοι σοφοί μιλούσαν για την αύρα, αλλά οι δυτικοί επιστήμονες τους αμφισβητούσαν, μέχρι που ο Κίρλιαν τη φωτογράφησε, έτσι και ο Φρόνιτ μίλησε γι' αυτές τις καταγραφές της μνήμης που το συνειδητό μας έχει ξεχάσει, αλλά παραμένουν καταγραμμένες και καταχωνιασμένες στο υποσυνείδητο, μόνο που εκείνος είπε ότι υπάρχουν στο σκοτεινό μας ασυνείδητο, ενώ τώρα οι επιστήμονες έχουν βρει ότι καταγράφονται ως μνήμη **στα κύτταρά μας** και σ' αυτή τη μνήμη απ' ευθείας επιδρά και επεμβαίνει το MemGram®.

Πριν προχωρήσω σ' αυτό το κεφάλαιο, θα πρέπει να πω ότι το είχα γράψει πάρα πολύ δύσκολα και αφού είχα κάνει μια διακοπή μιας περίπου εβδομάδας. Στην αρχή και μέχρι το τέταρτο κεφάλαιο, το πράγμα κυλούσε με χαρά. Θα έδινα κάτι καινούριο στον κόσμο! Θα μπορούσαν να ωφεληθούν πολλοί, που δεν έχουν την οικονομική

δυνατότητα μιας μακροχρόνιας ψυχανάλυσης! Μέχρι την όγδοη συνεδρία έγραφα καθημερινά και ναι μεν ήξερα ότι κάποια πράγματα που είχα πει στη Βερόνικα είχαν ξεχαστεί, η βάση όμως, πιστεύω και πιστευα, παρέμενε ανάλλαχτη κι έτσι μπορούσα να συνεχίζω χωρίς «ζημιά». Όταν όμως έφτασα στο ένατο κεφάλαιο, τα πράγματα άρχισαν να δυσκολεύουν.

Χρειαζόμουν σπρώξιμο και, ενώ πριν τελειώνα την κάθε συνάντηση αρχικά σε μια μέρα και την επανεξέταζα – συμπλήρωνα ή διόρθωνα ανάλογα – την επόμενη και στη συνέχεια περνούσα στο επόμενο κεφάλαιο, τώρα χρειάστηκα δυο τρεις μέρες να το τελειώσω και αυτό μόνο με την παρότρυνση της Βερόνικας.

Ύστερα, χρειάστηκα ένα διάλειμμα λίγων ημερών συν μια διήμερη εκδρομή που έκανα, για να μπορέσω να επανέλθω και να συνεχίσω. Αλλά ακόμη και τότε, το δέκατο κεφάλαιο έβγαινε με πολλή δυστοκία. Ήδη από το ένατο είχα «φοβηθεί» ότι ίσως ως εδώ ήτανε, δε θα μπορέσω πια να συνεχίσω, το βιβλίο ίσως δε θα πρέπει να βγει ή δεν είναι δυνατό να γεννηθεί. Διότι ένιωθα ό,τι ακριβώς και όταν γεννούσα τη δεύτερη κόρη μου.

Ήταν είκοσι του Ιούλη του 1976, γύρω στις εφτά το βράδυ, όταν «είδα σημάδι» και πήγα στο νοσοκομείο. Δεν ένιωθα πόνους, αλλά με στενοχωρούσε η σκέψη «τέτοια καταραμένη μέρα θα γεννήσω το παιδί μου!» Στις είκοσι του Ιούλη του 1974 είχε γίνει η εισβολή των Τούρκων στο νησί και οι πληγές ήταν ακόμη ωμές. Έξω, στην Πλατεία Ελευθερίας, κόμματα και οργανώσεις είχαν στήσει μεγάφωνα και ενισχυτές, για να καταδικάσουν το πραξικόπημα που είχε κάνει η Χούντα της Ελλάδας κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Γ' και την στρατιωτική εισβολή της Τουρκίας που το ακολούθησε. Ηρωικά και αντιστασιακά τραγούδια γέμιζαν τον αέρα και καθώς το νοσοκομείο ήταν πολύ κοντά και τα παράθυρα ανοιχτά, οι πνοές του ανέμου τα έφεραν ως εμένα, που, αν δε γεννούσα εκείνη την ώρα, θα βρισκόμουν κι εγώ εκεί.

Η συνείδησή μου αντιδρούσε. «Τέτοια καταραμένη μέρα θα γεννήσω το παιδί μου!» Η σκέψη ότι τα γενέθλια της κόρης μου θα ήταν την ίδια μαύρη μέρα της εισβολής των Τούρκων και η επιθυμία μου να μη συμβεί αυτό ήταν τόσο ισχυρή, που ενώ γύρω στις εννέα είχα μπει στη διαδικασία της γέννας, γιατί είχαν σπάσει τα υγρά και είχαν αρχίσει οι πόνοι, ξαφνικά (και αφού έξω είχαν αρχίσει οι ομιλίες και τα συνθήματα) ξαφνικά λοιπόν οι πόνοι σταμάτησαν!

Οι νοσοκόμες – μια απ' αυτές υποθέτω ότι θα πρέπει να ήταν η μαμή – τα έχασαν. Άρχισαν να φωνάζουν «σφίχτου, σφίχτου να βγάλεις το μωρό! Είναι στεγνό, θα το σκοτώσεις!» «Σφίχτου να βγάλεις το μωρό!» Συγγνώμη, τι είναι; Κουράδι και να σφιχτώ να το βγάλω; Αφού οι πόνοι είχαν φύγει ολότελα, πώς θα σφιγγόμουν! Παρ' όλα αυτά έκανα πολλές προσπάθειες, αλλά βέβαια το παιδί δε γεννιότανε. «Σφίχτου και το μωρό εν μισί¹, να μη σε σκίσουμε. Εν κρίμα!» «Σφίχτου, κι εν να το πνίξεις το μωρό!»

Παρά τις προτροπές και τις αγωνιώδεις προσπάθειες, το μωρό δεν ήταν δυνατό να γεννηθεί, διότι απλώς είχαν διακοπεί οι πόνοι, είχε ανασταλεί η διαδικασία της γέννας. Όσπου, αφού πέρασαν οι δώδεκα τα μεσάνυχτα και είχε περάσει η ανεπιθύμητη μέρα, κατά τις δύο το πρωί χαλάρωσα, αφέθηκα, είπα περίπου μες στο μυαλό μου ότι τώρα μπορεί να γεννηθεί το μωρό και οι πόνοι επανήλθαν.

Κάτι ανάλογο λοιπόν συνέβηκε και με το δέκατο κεφάλαιο. Με δυσκόλευε, δε «γραφότανε», αρνιόταν να γεννηθεί, μέχρι που κατέφυγα και πάλι στη Βερόνικα με όλες μου τις αμφιβολίες. «Αν αυτό που γράφω δεν ενδιαφέρει κανένα, γιατί να το

¹ Μικρό. Πράγματι, γεννήθηκε δύο τριακόσια κιλά.

γράψω;» «Τι θα το κάνω άμα γραφτεί;» «Ποιος μου ζήτησε να γράψω αυτό το βιβλίο;»² «Κανείς δε σου ζητά να γράψεις ένα βιβλίο», είχε πει πικρά η Βιρτζίνια Γουλφ.

Αν λοιπόν για κείνην και για όποιον καταξιωμένο και αναγνωρισμένο συγγραφέα ήταν αλήθεια, πόσο μάλλον για μένα! Ευτυχώς η Βερόνικα είχε τον τρόπο να μετριάξει τις αναστολές και τις αμφιβολίες μου και να με παροτρύνει να συνεχίσω. Ωστε αυτό το βιβλίο οφείλεται τουλάχιστον κατά το ήμισυ σε κείνην. Χωρίς εκείνην δε θα είχα κάνει το MemGram®, χωρίς το MemGram® δε θα είχα ούτε το υλικό ούτε την ιδέα γι' αυτό το βιβλίο και χωρίς την παρότρυνσή της δε θα το είχα φτάσει ως εδώ.

Τώρα, που έφτασα ως εδώ και μου συνέβη κάτι που για μια ακόμη φορά με τάραξε τόσο βαθιά, ώστε παρά λόγο να το παρατήσω, αλλά και πάλι δε σταμάτησα και ξαναγράψα αυτό το κεφάλαιο, που με είχε δυσκολέψει, που με είχε στενοχωρήσει, που παρ' όλα αυτά κατάφερα και το τελείωσα – και μάλιστα ήμουν πολύ ευχαριστημένη ότι είχε γραφτεί καλά – αλλά το έχασα «αύτανδρο», ναι, αύτανδρο, δε σώθηκε ούτε ένα κομματάκι του, ένα φριχτό ναυάγιο, που με γέμισε θλίψη και πόνο και ξανά αντίδραση «φαίνεται ότι δεν πρέπει να γραφτεί αυτό το βιβλίο», «είναι αδύνατο να ξαναγράψω ό,τι χάθηκε και κυρίως με τον τρόπο που είχε γραφτεί», «θα προχωρήσω στο ενδέκατο κεφάλαιο και μετά σε όλα τα άλλα και θα αφήσω κενό το δέκατο» και δεν ξέρω ποιες άλλες σκέψεις και συναισθήματα. Ότι κάτι με αντιμάχεται – ίσως η ίδια η ζωή. Ότι ως εδώ ήτανε η δημιουργία μου (production), «δεν έχει πλοίο δι' εμέ, δεν έχει οδό...» έτσι που τα κατάφερα να χάσω ένα τόσο πολύτιμο κεφάλαιο...

Αλλά, γιατί ήταν πολύτιμο; Και γιατί το εξαφάνισα ως δια μαγείας; Τι ρόλο έπαιξε εδώ το ασυνείδητο, ενώ επιφανειακά φαινόταν να φταίει το ότι εκείνη την ημέρα βιαζόμουν να πάω στη γιόγκα μου, που είχα αργήσει, και ήμουν τόσο κουρασμένη από το γράψιμο πολλών συνεχόμενων ωρών, ώστε «έκανα τη ματσαράγκα μου».

Έπρεπε να ξαναπεράσω τον πόνο, για να τον επεξεργαστώ καλύτερα; Μου φαίνεται πιθανό. Έπρεπε να ξαναδώ με άλλο μάτι τα μηνύματα αυτού του κεφαλαίου; Μου φαίνεται πιθανότερο. Στο κάτω κάτω, πρέπει οπωσδήποτε να βρω το γιατί; Ορίστε! Βρήκα τη δύναμη και το ξαναγράφο!

- Αρχίζουμε λοιπόν.
- Αρχίζουμε! (Αύριο φεύγω για Λίβανο. Αν θέλει ο Θεός και ξαναγυρίσω, θα γράψω τη συνέχεια. Φτάνει που ξεμπλοκαρίστηκα. Μπορεί, όταν θα επιστρέψω να είμαι πιο ανάλαφρη και να βγει πιο εύκολα το κεφάλαιο. Ό,τι χαθεί, χάθηκε. Θα πει ότι έτσι έπρεπε να γίνει.)
- Ποιες είναι οι λέξεις σου;
- Gulp, press, catch.

² Θα πρέπει εδώ να πω πως έμμεσα ήταν ένα παράπονο για το δόκτορα Μάρτιν, γιατί του είχα εισηγηθεί μέσω της Βερόνικας το γράψιμο του δικού μου βιβλίου, ενόψει ότι η ομάδα του σκόπευε να εκδώσει ένα βιβλίο, όπου θα εξηγούνταν επιστημονικά η μέθοδος. Οπότε το δικό μου, που αγνοεί την επιστημονική πλευρά, αλλά γνωρίζει την πρακτική, θα ήταν ένα σπουδαίο συμπλήρωμα, πίστευα. Αρχικά ο δόκτωρ Μάρτιν δεν απέρριψε την ιδέα, αλλά συζητούσε το πώς θα γινόταν αυτό, δηλαδή θα έλεγα την πρακτική πλευρά του πράγματος. Για μένα όμως είχε σημασία να μπορέσω να βεβαιωθώ ότι θα μπορούσα να γράψω το βιβλίο. Έτσι, όταν έγραψα τα τέσσερα πρώτα κεφάλαια και μάλιστα την πρώτη γραφή, του τα έστειλα ηλεκτρονικά, με τη παράκληση-προτροπή να βρει μεταφραστή, γιατί εδώ δεν έχουμε επαγγελματίες, ώστε να μου πει, αν θα τον ενδιέφερε η συνέχεια. Όταν λοιπόν δεν είχα καμιά απάντηση από αυτόν, που κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να είναι ο πρώτος ενδιαφερόμενος, άρχισα να αναρωτιέμαι ποιον άλλον θα μπορούσε να ενδιαφέρει.

- Τι σημαίνει για σένα *guilt*;
- Καταπίνω με θόρυβο, παρά τη θέλησή μου. Γκλουπ, γκλουπ!..
- Πώς η έννοια αυτή χρησιμοποιείται εις βάρος σου, για να δημιουργήσει άγχος στη ζωή σου;
- Να ένα καλό παράδειγμα, τώρα που έχω γυρίσει από το Λίβανο³. Την τελευταία ημέρα στο πλοίο, πεθύμησα ένα παγωτό. Παρόλο που η τραπεζαρία θα άνοιγε σε μια περίπου ώρα, η επιθυμία μου ήταν τόση, που αποφάσισα να μην το στερηθώ. Παράγγειλα, παρά την επιμονή της φίλης μου να μην το κάνω, γιατί λέει με παχαίνει, και η οποία μάλιστα με απειλεί με φιλικά μπατσάκια. Την αγνόησα και το απόλαυσα ως την τελευταία του γουλιά. Μετά το διαλύσαμε, γιατί ήδη είχε ανοίξει το κατάστημα αφορολόγητων ειδών του πλοίου και οι δυο ξαδέλφες της φίλης μου, που συνταξίδευαν μαζί μας ήταν φανατικές «ψωνίστριες».

Εγώ περιδιάβαινα το πλοίο και ατένιζα τη Βηρυτό, που ξεμάκρυνε στο ηλιοβούτημα και στο θάμπος της υγρασίας της. Σε λίγο άρχισα να νιώθω ενόχληση στο στομάχι, που σταδιακά εξελίχτηκε σε βαριάς μορφής τροφική δηλητηρίαση. Ο γιατρός πηγαينوερχόταν όλη τη νύχτα να παρακολουθεί την κατάστασή μου, και παρά τις πολλές προσπάθειές του, η κατάσταση συνεχίστηκε αδιάλειπτα ως το πρωί, που το καράβι έφτασε στη Λεμεσό και άρχισε να ξεφορτώνει. Οι επιβάτες κατέβηκαν, οι αποσκευές μεταφέρθηκαν, το ίδιο κι εγώ μαζί τους. Ήμουν ένα ραμολιμένο.

Μπήκα στο ταξί και πήγα στην κουινιάδα μου, όπου κοιμόμουν από τις επτά το πρωί ως τις πέντε το απόγευμα. Τότε, και αφού είχα φάει και κάτι, ένιωσα καλύτερα και αποφάσισα να οδηγήσω μέχρι τη Λευκωσία. Τα κατάφερα και, όπως ήταν φυσικό, μόλις ήρθα, με ρούφηξε το κρεβάτι. Από εκείνη την ώρα και ως τη μεθεπομένη ήμουν κρεβατωμένη, ανίκανη να κάνω οτιδήποτε από τους πόνους μέσα μι έξω σε όλους τους μυς που είχαν συμβάλει στο θεαματικό και σχεδόν αδιάλειπτο άδειασμά μου.

Η Κατερίνα μου είχε τηλεφωνήσει από το πρωί, για να με καλωσορίσει και είχε πληροφορηθεί την κατάστασή μου και από τότε ξανατηλεφώνησε πολλές φορές στο κινητό, το οποίο όμως εγώ είχα ξεχάσει στο αυτοκίνητο και δεν είχα τη δύναμη να κατεβώ να το πάρω. Η Φαίδρα τηλεφώνησε πολύ λιγότερες φορές, αλλά καμιά από τις δύο δεν ήρθε να με δει, παρά μόνο η καρκινοπαθής Άντρη, ξαδέλφη του πρώην συζύγου και φίλη για πάντα.

Μου κακοφάνηκε και θα το κατάπινα, όπως παλιότερα και όπως πάντα, που μπορούσε να κλαίω μόνη μου, αλλά δεν έλεγα τίποτα στα παιδιά μου, αν δεν ερχόταν το δεύτερο βράδυ η Αθηνά να μου φέρει χυμούς που δεν είχα και διψούσα πολύ και ήθελα να πίνω, ενώ το μόνο που μπορούσα να φάω ήταν ψωμί φρυγανιά.

Ήρθε η Αθηνά, παρόλο που επρόκειτο να βγει, και μου έφερε και άλλες προμήθειες, αλλά δεν έκρυψε την ενόχλησή της για την αδιαφορία των παιδιών μου και μου παρήγγειλε έντονα να τους το πω, γιατί αναγνώριζε ότι ευθυνόμουν, αφού αυτό το μήνυμα τους είχα περάσει τόσο καιρό. Ότι δεν τις χρειάζομαι, ότι είμαι καλά, ότι θα τα καταφέρω, ότι δε χρειάζεται να χαλάσουν τη ζαχαρένια τους ή να αλλάξουν οτιδήποτε από το πρόγραμμά τους για μένα. Απλώς, το πρόγραμμά τους δε χρειαζόταν να συμπεριλαμβάνει κι εμένα. Μου παρήγγειλε μάλιστα η Αθηνά πώς να τους το πω, χωρίς

³ Ίσως αναρωτηθείτε, γιατί δε γράφω αυτό που είπα στη Βερόνικα. Πρώτο δεν το θυμάμαι και δεύτερο, έχετε πια καταλάβει ότι αυτό που κάνουμε είναι να επαναλαμβανόμαστε, οπότε αυτό ή ένα άλλο παράδειγμα, το ίδιο κάνει.

επιθετικότητα, χωρίς παράπονο, απλά σαν μια δήλωση του τι συναισθήματα μου δημιούργησε αυτή τους η στάση. Αν και δυσκολεύτηκα, στάθηκα καλή μαθήτρια, κυρίως επειδή είχα αποφασίσει ότι αυτό δεν πρέπει να συνεχίζεται, αλλά και γιατί ένιωσα ότι το όφειλα απέναντι στην Αθηνά.

Η Κατερίνα ήταν αρκετά δικαιολογημένη, η Φαίδρα όμως όχι, αν και δεν είναι αδιάφορη. Ωστόσο, ο λόγος που γράφω όλη αυτή την ιστορία είναι για να πω πόσο εμποτισμένοι είμαστε σε κάποιες συμπεριφορές, που ακόμα και με το MemGram® χρειάζονται προσπάθειες, για να τις απαλλαγείς, ενώ άλλες φεύγουν ως δια μαγείας και δεν τις θυμάσαι καν. Ούτε τι έκαμνες ούτε γιατί το έκαμνες.

- Τι μηνύματα σου δίνει σε σχέση με το τι πραγματικά θέλεις;
- **Θέλω** τα παιδιά μου πλάι μου και γύρω μου. **Θέλω** να νοιάζονται, αλλά δε θέλω να τους επιβαρύνω. Αυτή είναι πραγματικά μεγάλη έγνοια μου. (Τώρα που γράφω συνειδητοποιώ ότι αυτό πηγάζει και ενισχύει το «unnoticed». Γιατί τόσο πάθος πια να μην τους δημιουργήσω την παραμικρή «ενόχληση»;
- Πώς το gulp, καταπίνω, σχετίζεται με σένα, όταν ήσουν στην ηλικία των είκοσι τεσσάρων χρονών;
- Πριν πάω σ' αυτό, θα ήθελα να σου πω κάτι άλλο, που έχει σχέση με το καταπίνω. Έχω αναφέρει αρκετές φορές την ξαδέλφη μου που δεν ήθελε να πάει στο γυμνάσιο και ήθελε να γίνει κομμώτρια, όπως και έγινε. Αυτή λοιπόν είχε ένα γιο, το δεύτερο παιδί της, που ήταν πολύ ανάφαγο. Δεν έτρωγε, κρατούσε πολύ ώρα το φαγητό στο στόμα του, χωρίς να το καταπίνει, χωρίς να το μασά και η μητέρα του στην απελπισία της, του χτυπούσε (μικρά χτυπηματάκια) το στόμα, για να τον αναγκάσει να καταπιεί. Για να το βοηθήσει να καταπιεί, όπως νόμιζε, ζέσταινε το γάλα και παπάριαζε μπόλικο άσπρο ψωμί μέσα, αυτό γινόταν νιανιά και του το τάζε με μεγάλο κουτάλι, για να το αναγκάζει να καταπίνει μεγάλες γουλιές. Το παιδί πολλές φορές αναγουλιαζόταν και σχεδόν άλλες τόσες έκαμνε εμετό. Η ξαδέλφη μου λοιπόν ξαναμάζευε το παπαριασμένο γάλα που είχε ξεράσει το παιδί και του το τάζε ξανά με το ζόρι! (Η χροιά της φωνής μου περιέχει όλη την αηδία που ένιωθα βλέποντας ξανά και ξανά αυτή τη σκηνή.) Το πόσο ταυτιζόμουν με αυτό το παιδί δε λέγεται, αλλά δεν μπορούσα να μιλήσω. Μου ερχόταν να παρέμβω και να πάρω το κουτάλι και το δοχείο από τα χέρια της μάνας του και να της πω ότι αυτό το ίδιο φαγητό ήταν εκείνο που αναγουλιαζε το παιδί και ότι το μεγάλο κουτάλι ήταν εκείνο που προκαλούσε τον εμετό μαζί με το περιεχόμενό του. Όμως ήμουν πολύ μικρή, για να μπορώ να μιλήσω. Η ξαδέλφη μου με περνούσε πολλά χρόνια κι έτσι περιοριζόμουν στη νοητική συμπαράσταση προς το γιο της. Θα πρέπει ωστόσο να πω ότι μ' αυτό τον τρόπο καυχόταν αργότερα ότι τον έσωσε από τη λιμοκτονία, ότι έκανε ένα παλικάρι ως εκεί επάνω, που αποδείχτηκε πιο έξυπνο από τα παιδιά της ηλικίας του και σπούδασε γιατρός. Ήταν πολύ περήφανη και ένιωθε δικαιωμένη για το επίτευγμά της. Μίλησα για συμπαράσταση. Δεν ήταν... ήταν ταύτιση. Απόλυτη ταύτιση, γι' αυτό ήταν ανάγκη να μιλήσω πρώτα γι' αυτό.

Τώρα... στα είκοσι τέσσερα... είμαστε στα χίλια εννιακόσια εβδομήντα δύο. Είναι η χρονιά που έχω πάρει το πτυχίο, έχουμε κατέβει από τη Θεσσαλονίκη στον Πειραιά και βρισκόμαστε στο πλοίο για Κύπρο. Δε θυμάμαι τι συνέβηκε και λογοφέραμε, αλλά νομίζω όχι κάτι σοβαρό, δε θυμάμαι τι μου είπε, τι του

είπα (νομίζω κάποιες επιφυλάξεις μου για το ότι κατέβαινα κάτω στην Κύπρο) και μου απάντησε «α, σιχτίρ!» «Α, σιχτίρ;!..» Δε χρειαζόμουν τίποτε άλλο. Με πείραξε τόσο πολύ, που πήρα τα σκαλιά του πλοίου και κατέβαινα. Θα έφευγα. Θα πήγαινα δεν ξέρω πού, αλλά μαζί του στην Κύπρο, θα ήταν τρέλα. Τρελάθηκε. Τα έχασε. Φαίνεται πως ένιωθε αρκετά ασφαλής, αφού με είχε φέρει ως εδώ, ώστε να μπορεί να εκφραστεί έτσι, αλλά δεν υπολόγισε την αντίδραση.

Ήρθε ξωπίσω μου. Άρχισε να με παρακαλά, ζητούσε συγνώμη, ότι δεν ήξερε πώς του ξέφυγε ένας τέτοιος λόγος από το στόμα, αλλά κυρίως μου θύμιζε ότι οι βάλιτσες μας ήταν πάνω στο καράβι. Το καράβι θα έφευγε σε μισή ώρα. Δεν είχα λεφτά, δεν είχα ρούχα, δεν είχα κανένα να αποταθώ στον Πειραιά και πώς θα πήγαινα μέχρι τη Θεσσαλονίκη; Ναι, όλα αυτά ήταν σωστά. Τι θα έκαμνα; Θα έμενα να περιφέρομαι στον Πειραιά μέχρι τότε; Πώς θα έμπαινα στο τρένο να πάω πίσω στη Θεσσαλονίκη; Δεν είχα καν ένα εσώρουχο να αλλάξω.

Η δήλωση μετάνοιας, τα παρακάλια του και η κατάστασή μου με έκαναν να καταπιώ τα συναισθήματά μου, το θυμό και την πικρία μου, να ελέγξω το κύμα εξέγερσης που φούσκωνε μέσα μου και να ανεβώ ξανά στο πλοίο. Τότε ήταν η πρώτη φορά που κατάπια μια μεγάλη δόση συμβιβασμού και από τότε... πολλές άλλες...

- Ποιο ήταν το αίσθημα ή τα αισθήματα, που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Το αίσθημα της ήττας. Είχα ηττηθεί. Από τη στιγμή που κατάπια μια τέτοια προσβολή και ήρθα...
- Τι είναι αυτό που γνωρίζεις σήμερα, αλλά δεν ήξερες τότε, που θα σε βοηθούσε να κάνεις μεγάλη πρόοδο στο πώς θα αντιδρούσες και πώς θα ανταποκρινόσουν σε αυτή την εμπειρία;
- Χμμμ!... δε νομίζω... ξέρεις... ο λόγος που αντέδρασα τόσο έντονα – θα έφευγα! Ήμουν αποφασισμένη, θα έφευγα. Είχα ταξιδέψει και άλλες φορές με ωτοστόπ, αλλά τώρα... όλα τα υπάρχοντά μου, βιβλία και ρούχα, ήταν πάνω στο πλοίο και οι δικοί μου ήξεραν ότι ταξίδευα για Κύπρο... **και** τότε ήξερα, όπως ξέρω και σήμερα ότι αυτό ήταν μια αρχή. Η αρχή του συμβιβασμού. Και αυτό ήταν που με ανησυχούσε. Αλλά τι μπορούσα να κάνω υπό τις περιστάσεις; Ερχόμουν για δεκαπέντε μέρες. Όταν θα τελείωναν, θα έφευγα! Αυτό ήταν όλο. Και η ιστορία της Κύπρου θα τελείωνε.

Έλα όμως που η ζωή μας δεν πάει πάντα στη ρότα που της βάζουμε εμείς!.. Στις δώδεκα μέρες, αφότου είχαμε ξεκινήσει από τη Θεσσαλονίκη, χρειάστηκε να μπω στο νοσοκομείο και να κάνω μια πολύ σοβαρή εγχείρηση. Είχα ξεκινήσει με περίοδο από τη Θεσσαλονίκη και περίμενα ότι φτάνοντας στην Κύπρο θα μου τελείωνε⁴.

Αντί γι' αυτό όμως το αίμα συνέχιζε καθαρό τώρα πια και κάθε μέρα λίγο περισσότερο, ενώ ταχυπαλμίες, τάση για λιποθυμία και πόνος χαμηλά στην κοιλιά σημειώνονταν όλο και πιο συχνά, όλο και πιο έντονα, ιδίως από τις αναταράξεις του λεωφορείου. Ώσπου... τη δωδέκατη μέρα... ήταν η κηδεία του παππού του πρώην συζύγου μου, του παππού του «Καλαμαρά», όπως τον έλεγαν, γιατί είχε έρθει στα δεκαεφτά του από τη Τζια.

Ψηλός, ασπρομάλλης, ευθυτενής, άνθρωπος με προσωπικότητα, με είχε κερδίσει από τη στιγμή που τον γνώρισα. Ήθελα να είμαι στην κηδεία του,

⁴ Ήταν η δεύτερη μέρα και τρεις μέρες το ταξίδι... (εννιά ώρες με το τρένο Θεσσαλονίκη – Πειραιάς και είκοσι έξι με το πλοίο Πειραιάς – Λεμεσός)

αλλά η τάση για λιποθυμία και οι ταχυπαλμίες δε μου το επέτρεψαν. Έτσι, την ώρα που οι άλλοι ακολουθούσαν το νεκρό, εμείς πήγαμε σ' ένα φημισμένο γυναικολόγο, που είχε κλινική κοντά στο σπίτι της κουνιάδας μου. Με εξέτασε και αποφάνθηκε ότι ήταν εξωμήτριο.

Πρώτη φορά ακούγαμε τον όρο και δεν ξέραμε τη σοβαρότητα του γεγονότος. Ο γιατρός μας είπε ότι έπρεπε να παραμείνω στην κλινική και να χειρουργηθώ πάραυτα. Κεραυνός! Κοιταχτήκαμε. Πού λεφτά! Το είπαμε στο γιατρό. «Τότε, μας είπε, πρέπει να πάρετε ταξί από δω και να πάτε κατ' ευθείαν στο νοσοκομείο της Λευκωσίας, στις πρώτες βοήθειες και να εύχεστε να μη σπάσει στο δρόμο.»

Έτσι και κάναμε και βρέθηκα στο νοσοκομείο της Λευκωσίας να με παιδεύουν επί μια βδομάδα και να με ποτίζουν βάλιουμ, μέχρι να συμφωνήσουν οι δυο γιατροί που με είχαν εξετάσει περί τίνος επρόκειτο. Ο διευθυντής της Γυναικολογικής κλινικής ισχυριζόταν ότι ήταν κύστις, η δε γιατρός, νεαρή τότε άρτι αφιχθείσα από Τσεχοσλοβακία... αλλά... γιατί σου τα λέω, αφού σου τα έχω ξαναπεί;

Τέλος πάντων... για να πω πώς τα φέρνει η ζωή.

- Τι σημαίνει για σένα press;
- Ξέρω ότι το press σημαίνει πολλά πράγματα. Σημαίνει τον τύπο, δηλαδή τις εφημερίδες, τα περιοδικά, τα βιβλία, το πιεστήριο απ' όπου βγαίνουν αυτά, τους δημοσιογράφους που τα γράφουν... για μένα όμως σημαίνει πιεστήριο. Το πιεστήριο του τυπογραφείου, απ' όπου βγαίνει μια τυπωμένη σελίδα και κατ' επέκταση ένα βιβλίο. Είναι επίσης οι μυλόπετρες, απ' όπου βγαίνω... (αρχικά είπα συμπιεσμένη, ελλιπής, ανύπαρκτη) κάτι άλλο. Από το σιτάρι βγαίνει το αλεύρι. Από το πιεστήριο το τυπωμένο χαρτί, το βιβλίο.
- Πώς το press, πιεστήριο, μυλόπετρες, σχετίζεται με το τι πραγματικά θέλεις στη ζωή σου;
- Πολλές φορές έχω αναρωτηθεί (σαν το Σαλιέρι) γιατί ο Θεός μου έδωσε αυτή την ανάγκη να γράφω. Θέλω να γράψω. Δεν είναι μια λόξα. Είναι μια ανάγκη που εκπηγάζει από μέσα μου και κάποιες φορές με κάνει να υποφέρω. Υποφέρω όταν δε γράφω και νιώθω πολύ καλύτερα όταν το κάνω. Όταν αρχίσω να γράφω, σιγά σιγά υποχωρεί η αγωνία μου και νιώθω καλύτερα, μέχρι που ξαλαφρώνω ολότελα και όταν συνεχίζω να έχω ροή και να γράφω καθημερινά, νιώθω ήρεμη, ακόμα και ευτυχισμένη. Όταν με ρωτούν τι κάνεις; Τους απαντώ «είμαι καλά, γράφω!» σάμπως αυτό να είναι η εγγύηση του και η προϋπόθεση του ότι είμαι καλά.

Η Βιρτζίνια Γουλφ, που είναι από τις πιο αγαπημένες μου συγγραφείς, είχε πει «θέλω να γράψω ένα βιβλίο για αυτά που δε λένε οι άνθρωποι». Μεγάλο πράγμα αυτό. Και περίπου αυτό κάνει στα μυθιστορήματά της. Το πρώτο μου δικό της ανάγνωσμα ήταν τότε που κατάπινα τα περιοδικά στην εφηβεία μου. Δεν την ήξερα ασφαλώς μέχρι τότε και άργησα πολύ να την ανακαλύψω χρόνια μετά, όταν έγινε της μόδας στην Ελλάδα και πολλοί εκδοτικοί οίκοι ασχολήθηκαν μαζί της και έβγαλαν όλα της τα βιβλία, που τα πήρα όλα σχεδόν. Αναρωτιόμουν μάλιστα τι ήταν αυτή η Βιρτζίνια Γουλφ, από την ταινία «Ποιος φοβάται τη Βιρτζίνια Γουλφ» που είχαν παίξει η Ελίζαμπεθ Τέιλορ και ο Ρίτσαρντ Μπάρτον και που βέβαια δεν είχα καταλάβει τίποτα τότε. Νομίζω πως ήταν απόσπασμα από ένα μυθιστόρημά της, όπου μιλούσε η γάτα για την αφεντικίνα της και παρακολουθούσε τη συμπεριφορά της νεαρής

γυναίκας και το πώς είχε αλλάξει απέναντί της και όχι μόνο, με το να ερωτευτεί και αρραβωνιαστεί τον αγαπημένο της.

Αυτή η έμμεση και εσωτερική γραφή μου είχε αρέσει τότε, όπως και αργότερα όταν διάβασα τα βιβλία της. Βρίσκω άδικο να τη χαρακτηρίζουν cued, «χαριτωμένη», δηλαδή συγκαλυμμένα ελαφριά. Επειδή ακριβώς βλέπει τα πράγματα από μέσα. Νομίζω ότι τη χαρακτηρίζουν έτσι όσοι βλέπουν τα πράγματα απ' έξω, δηλαδή επιφανειακά.

Πάντως με ενόχλησε ο χαρακτηρισμός, όταν τον άκουσα από μια Αμερικανίδα καθηγήτρια Πανεπιστημίου, αλλά τα αγγλικά μου δεν ήταν αρκετά για να της εξηγήσω την άποψή μου. Εμένα μου αρέσουν τα βιβλία που έχουν ή μια ιδιαίτερη γραφή ή ένα ξεχωριστό θέμα. Βέβαια, αν έχουν και τα δυο ακόμα καλύτερα. Πάλι σε πήρα μέσω Κίνας...

Θέλω να γράψω ένα βιβλίο, αλλά όχι της οκάς. Το έχω ξαναπει. Απ' αυτά υπάρχουν σωροί. Τι θα προσφέρω, αν προσθέσω ένα ακόμα στο σωρό; (Αναφέρομαι κυρίως στα μυθιστορήματα. Φαντάζομαι όλα τα βιβλία του κόσμου μαζεμένα σε ένα σωρό.)

Θέλω να είναι ένα βιβλίο χρήσιμο, που θα έχει να προσφέρει κάτι στους ανθρώπους. Γι' αυτό θέλω να γράψω για την εμπειρία μου με το MemGram®. Έχω εντυπωσιαστεί. Γιατί το MemGram® κάνει ό,τι και η ψυχανάλυση. Αλλά σε απίστευτα σύντομο χρονικό διάστημα, πράγμα που σημαίνει εξοικονόμηση πολλών χρημάτων, αλλά και χρόνου. Εγώ, για παράδειγμα, δεν ήθελα σ' αυτή την ηλικία να ξαναμπώ στην περιπέτεια μιας ψυχοθεραπείας, πόσο μάλλον της ψυχανάλυσης. Ούτε χρόνος υπάρχει ούτε διάθεση ούτε ξέρω αν κανένας ψυχαναλυτής θα βρισκόταν να με αναλάβει. Όμως, κάνοντας το MemGram® έχω τα ίδια αποτελέσματα μέσα σε ενάμιση μήνα! Ή τουλάχιστον εντυπωσιακές αποκαλύψεις, που δεν τις είχα με κανένα είδος ψυχοθεραπείας που έχω κάνει.

Ύστερα... δεν το κρύβω ότι θα ήθελα να βγάλω κάποια λεφτά από αυτό σαν αναγνώριση αυτού που κάνω, γι' αυτό θα ήθελα να προτείνεις στο δόκτορα Μάρτιν, αφού πρόκειται να κυκλοφορήσουν το βιβλίο με την επιστημονική παρουσίαση του τι είναι το MemGram®, να κυκλοφορήσει παράλληλα και το δικό μου βιβλίο, που θα μιλά για την εμπειρία του MemGram®. Και θα ήθελα, όχι πολλά, τρεις χιλιάδες ευρώ ως προκαταβολή, όσο για να υπάρχει η δέσμευση και από την πλευρά τους ότι δέχονται το βιβλίο και από την πλευρά μου ότι θα το τελειώσω.

Ξέρεις... έχω αφήσει πολλά βιβλία μου ατέλειωτα και πίστευα ότι, αποχωρώντας από την υπηρεσία και αφού θα είχα χρόνο, θα τα ξαναέβλεπα, θα ξεσκάρταρα όσα δεν έχουν πλέον λόγο να γραφτούν και θα προχωρούσα να τελειώσω όσα αξίζουν να ολοκληρωθούν. Κάτι τέτοιο όμως δεν έγινε.

Αντίθετα, ένα που είχα αρχίσει να το γράφω μόλις σταμάτησα από τη δουλειά και έχω γράψει ένα μεγάλο μέρος του βιβλίου, το σταμάτησα, γιατί επρόκειτο για μια ιστορία πάθους.

Είναι μια πραγματική ιστορία που συνέβηκε νωρίς τη δεκαετία του ογδόντα. Μια νεαρή γυναίκα, μητέρα δύο παιδιών έφυγε με τον ακόμη νεαρότερο κουνιάδο της και τότε αυτό είχε αποτελέσει πρώτη είδηση στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, τη μοναδική κρατική που είχαμε τότε. Και είχε απασχολήσει τον κόσμο σαν ένα γεγονός από τα αγίνωτα, γιατί τότε ακόμη η κοινωνία ήταν συντηρητική και ακραία γεγονότα συνέβαιναν αραιά και πού. Τώρα τα

συνηθίσαμε όλα. Από τα διάφορα σίριαλ είδαμε να συμβαίνουν τα πάντα και περίπου τα θεωρούμε «φυσιολογικά».

Τότε όμως ήταν η εποχή – και λόγω του πολέμου – που ένα τέτοιο γεγονός σόκαρε τον κόσμο και συζητιότανε πάρα πολύ. Όμως εκείνο που εμένα με προβλημάτισε ήταν το τι άραγε να έκανε μια νέα γυναίκα, σύζυγο και μητέρα, να προβεί σε μια τόσο απονενοημένη πράξη.

Τι ήταν αυτό που την οδήγησε ως εκεί και πώς ένιωθε αυτή η γυναίκα που άφησε τα παιδιά της, ώστε κυνηγημένη στο τέλος να φτάσει ως την αυτοκτονία; Και βέβαια, είχαν συμφωνήσει με τον εραστή της να πάρουν μαζί τα χάπια, αλλά εκείνος τελικά δεν το έκανε.

Ήταν μια συγκλονιστική περίπτωση. Γιατί, με το που δηλώθηκε η εξαφάνισή τους (εκείνος ήταν στρατιώτης), η αστυνομία άρχισε το ανθρωποκυνηγό, η τηλεόραση το διασυρμό, αλλά μόνο εκείνης. Το βάρος έπεφτε σε κείνην.

Εκείνην κάκιζαν και όχι τον εραστή της, και αυτό ήταν κάτι που με είχε κεντρίσει και θέλησα να ψάξω και να γράψω γι' αυτή την περίπτωση. Δε βρήκα πολλά. Στην πραγματικότητα βρήκα ελάχιστα κι έτσι έγραψα την ιστορία όπως τη φαντάστηκα. Το θέμα όμως είναι ότι, αφού έγραψα όσα... ας πούμε... «όσα μπορούσα να γράψω», σταμάτησα, γιατί έπρεπε να πάρω την ιστορία από την αρχή και να γράψω για το πάθος τους.

Για να κάνω όμως κάτι τέτοιο έπρεπε να γράψω με τρόπο, που το λιγότερο θα μπορούσε να θεωρηθεί προκλητικός, αν όχι κάτι άλλο. Όπως, όταν μου ζήτησαν ερωτικά διηγήματα για δύο περιοδικά, το ένα (ασφαλώς) και δεν τα δημοσίευσε, παρά το ότι οι εκδότες του με βεβαίωναν περί του αντιθέτου, του δε άλλου ο εκδότης μου είπε «αυτά είναι από ελαφρώς έως εντελώς πορνό».

Έτσι τώρα... φοβάμαι την κριτική... αλλά πιο πολύ φοβάμαι το πώς θα το πάρουν τα παιδιά μου και δεν προχωρώ... Αλλά ξέρεις... άμα δεν τελειώσει ένα βιβλίο, να κλείσει, δεν προχωρείς. Όλα αυτά τα ατέλειωτα βιβλία... μένουν σαν βουναλάκια στο δρόμο και ο δρόμος δεν μπορεί να ανοίξει, αν δεν εξομαλυνθεί.

Με συγχωρείς. Σε πήρα πολύ μακριά. Σε πήγα Λεμεσό μέσω Κίνας. Αλλά... μόνο τώρα... αφού είπα όλα αυτά, κατάλαβα ότι... τι ρόλο παίζουν τα παιδιά μου. Πώς λογοκρίνω τον εαυτό μου, εξαιτίας των παιδιών μου. Και πόση πίεση ασκεί αυτή μου η στάση μέσα μου.

Τώρα καταλαβαίνω τι πραγματικά σημαίνει πίεση (press) για μένα. Είναι όλα αυτά που με πιέζουν να βγουν, που όμως εγώ πιέζω, τα τσιλώ, να μη βγουν, να μη δουν το φως. Όσο τα πιέζω, τόσο με πιέζουν και πάει λέγοντας.

- Ποια είναι η εξάρτησή σου, η παθολογική σου πεποίθηση;
- Ευχαριστώ που είχες την υπομονή να με ακούσεις, γιατί, αν δεν τα έλεγα όλα αυτά, δε θα είχα καταλάβει τι τέλος πάντων μου συμβαίνει... Ποια είναι η παθολογική μου πεποίθηση... Το δύσκολο σημείο πάντα... Ποια είναι η παθολογική μου πεποίθηση; Ότι πρέπει να πιέζω, να λογοκρίνω στην προκειμένη περίπτωση τον εαυτό μου, τα γραφόμενά μου, για να αρέσω, για να μη με απορρίψουν τα παιδιά μου. Αυτό βέβαια σχετίζεται με το καταπίνω, γιατί εγώ καταπίνω πολλά πράγματα που κάνουν τα παιδιά μου σε σχέση με τα παιδιά τους, που ξέρω ότι είναι λάθος και βλέπω πού είναι δυνατό να οδηγήσει αυτό σε βάρος του παιδιού, αλλά καταπίνω, δε μιλώ, γιατί σκέφτομαι ότι στο κάτω κάτω αυτοί είναι υπεύθυνοι για το ανάγνωμα⁵ των

⁵ Αναγιώνω = μεγαλώνω, αλλά και καθοδηγώ ένα παιδί.

παιδιών τους. Στην αρχή ζητούσαν τη γνώμη μου, και για την εμπειρία και για τη γνώση που έχω, αλλά σιγά σιγά πήραν την ευθύνη πάνω τους και φυσικά αυτό είναι σωστό. Έτσι δε λέω, αν δε με ρωτήσουν, και όταν με ρωτήσουν, είμαι όσο γίνεται πιο προσεχτική.

- Άρα, ποια είναι η παθολογική σου πεποίθηση;
- Ότι πρέπει να είμαι αρεστή στα παιδιά μου. Γι' αυτό και αυτολογοκρίνομαι. Και βέβαια, λέγοντας «παιδιά μου», εννοώ και τους γαμπρούς μου, αλλά μελλοντικά να είμαι αρεστή και στα εγγόνια μου.
- Πώς το press σχετίζεται με μια εμπειρία που είχες, όταν ήσουν τεσσάρων χρονών;
- Αχ, αυτή η ηλικία των τεσσάρων χρονών! Δεν ξέρω, δε μου 'ρχεται τίποτα!.. (Σκέφτομαι ξανά το «συν-πλην δύο», για να βοηθηθώ.) Εκτός, βέβαια, από το ξύλο στα πέλματα στα έξι μου, που δημιουργούσε πίεση στο μυαλό. Όλοι ξέρουμε άλλωστε, τώρα πια, τι σημαίνει και τι δουλειά κάνει η ρεφλεξολογία. Στα ελληνικά το μεταφράζουν πιεσολογία, εννοώντας πίεση στα πέλματα...
- Ποιο ήταν το συναίσθημα ή τα συναισθήματα, που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- (Με πίκρα...) Τα έχουμε πει πολλές φορές. (Τώρα όμως μου έρχεται να κλαίω. Να κλαίω, να κλαίω, να θρηνώ, όπως όταν θάβεις κάποιο νεκρό που αγαπάς.) Μου έρχεται στο νου ένα περιστατικό φρικτό, αλλά... επίτρεψέ μου να το πω. Στο σπίτι μας στην Ξάνθη είχαμε πολλές γάτες στην αυλή. Αδέσποτες και πεινασμένες. Με το που βγαίναμε στο κεφαλόσκαλο – είχε τρία ή τέσσερα σκαλιά, για να κατεβούμε από την κουζίνα στην αυλή – μαζευόντουσαν καμιά εικοσιπενταριά πεινασμένες γάτες και ορμούσαν στα πόδια μας περιμένοντας φαΐ. Η γιαγιά τις απεχθανόταν και τις έβριζε, τις κλωτσούσε, αλλά τους έδινε το φαΐ που είχε για πέταμα. Είχε βαρεθεί να τις έχει ανάμεσα στα πόδια της και, όταν γεννοβολούσαν, έπαιρνε τα μικρά, τυφλά γατάκια που νιαούριζαν ενοχλητικά, τα έβαζε σ' ένα καλάθι και τα πήγαινε στον «ντερέ», ένα ξερό ρυάκι στο έμπα της πόλης, στο Φόρο όπως τον λέγαμε, γιατί τον καιρό της Τουρκοκρατίας, εκεί γινόταν η είσπραξη του φόρου σε όσους έρχονταν στην πόλη. Εκεί, άλλα επιβίωναν και άλλα πέθαιναν και κάποτε... έβρισκαν το δρόμο και έρχονταν στο σπίτι μας. Αυτό ενοχλούσε ιδιαίτερα τη γιαγιά, διότι καταλάβαινε ότι δε θα μπορούσε εύκολα και οριστικά, όπως εκείνη ήθελε, να απαλλαγεί επιτέλους από τους γάτους. Έτσι τη χρονιά εκείνη, όταν μια γάτα γέννησε πέντε γατάκια, τα πήρε, έσκαψε ένα λάκκο, τα έβαλε μέσα, τα σκέπασε με χώμα και έβαλε πλατιές, μεγάλες πέτρες από πάνω, για να μην μπορεί η γάτα να τα ξεθάψει! Τα γατάκια, τυφλά ακόμη, έκλαιγαν και αναδεύονταν όσο μπορούσαν, αλλά το βάρος της πέτρας ήταν πολύ. Η γάτα πήγε, νιαούριζε απελπισμένη και τριγύριζε τις πέτρες, προσπαθώντας να βρει πρόσβαση προς τα γατιά της. Άρχισε να σκάβει το χώμα με τα νύχια της, δίνοντας παράλληλα σήματα προς τα μωρά της. Κατάφερε και ξέθαψε τα τρία απ' αυτά. Τα δύο είχαν πεθάνει ήδη. Το ένα έζησε λίγο, ενώ τα άλλα δύο έμειναν θαμμένα ζωντανά, ώσπου έπαψε να βγαίνει και ο παραμικρός ήχος... Από τότε... δεν μπορώ να φάω ροδάκινο με το φλούδι του. (Αυτά είχαν γραφτεί ως την Παρασκευή. Σήμερα, Δευτέρα, μετά από ένα Σαββατοκύριακο μη γραφής, συνειδητοποιώ ότι έχω θάψει τα γραφόμενά μου σαν τα γατάκια.)
- Μπορείς να διακρίνεις ότι αυτά τα συναισθήματα είναι τα ίδια, όταν ήσουν είκοσι τεσσάρων χρονών;

- Ε, ναι, νομίζω ότι και τότε έθασα ένα μέρος του εαυτού μου. Την αξιοπρέπεια μου. Αφού δέχτηκα να έρθω στον τόπο του ανθρώπου που με είχε προσβάλει τόσο άγαρμπα.
- Με τη σημερινή σοφία που έχεις, τι θα έλεγες στον εαυτό σου στην ηλικία των τεσσάρων - έξι χρόνων, που θα άλλαζε πολύ την πορεία των πραγμάτων;
- (Κουνώ το κεφάλι πέρα δώθε.) Τι να έλεγα;.. Τι μπορούσα να κάνω για τα θαμμένα γιατί; Φοβόμουν μόνο ότι ήταν ικανή να κάνει και σε μένα κάτι παρόμοιο, αν επιχειρούσα να τα ξεθάψω. Παρ' όλα αυτά, έμεινα κοντά τους, караδοκώντας μήπως ξεφύγω της προσοχής της και καταφέρω να απομακρύνω τουλάχιστον τις πέτρες πάνω από το φρεσκοσκαμμένο χώμα. Σιγά να μη μου το επέτρεπε!.. Πήρε την ικανοποίησή της μόνο όταν είδε τα ψοφισμένα γιατί⁶.

- Τι σημαίνει για σένα η λέξη catch;
- Αρπάζω. Πρέπει να αρπάζω την ευκαιρία, τη γνώση, τη μάθηση... γι' αυτό οι επιδόσεις, στις οποίες έχω αναφερθεί. Αλλά... μου αρπάζουν. Μου αρπάζουν το πιάτο το φαγητό⁷ από μπροστά μου. (Σταματώ για λίγο και ξαναφέρνω στο μυαλό μου τις εικόνες. Είμαι στο υπόγειο, καθισμένη στο τραπέζι με το πιάτο το φαγητό μπροστά μου, το κοιτάω ανόρεχτα, το ξανακοιτάω, το ανακατεύω, δε βρίσκω τίποτα να μου αρέσει...)

Η γιαγιά μου, ξέρεις, μαγείρευε κάτι άχαρα φαγητά, φασόλια άσπρα, χωρίς ντομάτα, χωρίς έστω λίγη σάλτσα, με κάτι κρεμμύδια χοντροκομμένα και λίγο ελαιόλαδο... ή μακαρόνια νερόβραστα που τους περιέχυνε ελαιόλαδο καβουρντισμένο, στο οποίο είχε βάλει μια βουκιά ψωμί, «για να του δώσει μυρωδιά», όπως έλεγε. Μόνο τις πίτες τι έκαμνε καλές. Οι πίτες της ήταν αριστούργημα. Καθόμουν πάνω από το ταψί που τις έψηνε και περίμενα πότε να τελειώσουν, να φάω. Τέλος πάντων, εγώ έβλεπα το φαί και το αηδίαζα. Τι να φάω;

Άρχιζα λοιπόν και έβαζα στην άκρη του πιάτου τα κρεμμύδια, για να φάω τουλάχιστον τα φασόλια. Η γιαγιά με παρακολουθούσε και όσο αργούσα να ξεκινήσω να τρώω, τόσο θύμωνε. Μου άρπαζε λοιπόν το πιάτο λέγοντάς μου «δε σου αρέσει το φαγητό; Έχει ψωμί και κρεμμύδι και φάε!» Ή «δε σου αρέσει το φαγητό; Έχει ψωμί κι ελιές και φάε!» Και πράγματι, πώς κατάφερνε και έκρυβε καθετί φαγώσιμο στο σπίτι, εκτός από το ψωμί και τις ελιές ή κάποτε ούτε κι αυτές, παρά μόνο το κρεμμύδι, δεν μπόρεσα ποτέ να καταλάβω.

Άνοιγα τα λίγα ντουλάπια που είχαμε – για την ακρίβεια ένα δίπορτο χαμηλό ντουλάπι, που το λέγαμε μπουρώ (sic!), κατσαρόλες, ταψιά, τηγάνια. Έψαχνα... ως και κάτω από τους καναπέδες, από τα κρεβάτια... ως και το ντουλάπι των ξύλων άνοιγα και κοίταζα μήπως το είχε βάλει εκεί, αλλά... τίποτα!.. Το «ντουλάπι των ξύλων» ήταν ένα χαμηλό υπόγειο δίπλα στο ημιυπόγειο, όπου ξεχειμωνιάζαμε κάθε χρόνο, στο οποίο μόνο εγώ χωρούσα ως η μικρότερη και όπου έμπαινα, για να στοιβάξω τα ξύλα του χειμώνα. Είχε και ένα σεντούκι η γιαγιά, όπου φύλαγε τα ρούχα που θα της φορούσαμε όταν θα πέθαινε, όπως μας παράγγελνε, και τις χρυσές της λίρες... και μόνο εκεί μέσα δεν μπορούσα να κοιτάξω, γιατί το κλείδωνε.

⁶ Τώρα μου έρχεται στο νου, ότι ίσως θεωρούσα ότι ο λόγος που φερόταν σε μένα έτσι, ήταν γιατί είχε βαρεθεί να μεγαλώνει παιδιά, όπως είχε βαρεθεί τα γιατία.

⁷ Πιάτο φαγητό = βασική «μονάδα» επιβίωσης, βιολογικής αρχικά, συναισθηματικής κατ' επέκταση.

- Τι συμβαίνει σήμερα στη ζωή σου, που να έχει σχέση με αυτή τη λέξη;
- Ναι... αν και με στενοχωρεί να το πω, ωστόσο... θα το πω. Ξέρεις ότι από το τέλος του Γενάρη και όλο το Φεβράρη, η Κατερίνα μου πέρασε πάρα πολύ άσχημα. Πρώτα πρήστηκε και έκλεισε το μάτι της, έτρεχε συνέχεια και πονούσε και παράλληλα άρχισε ένας πολύ οδυνηρός πονοκέφαλος, σε σημείο που δεν μπορούσε να κοιμηθεί, να ησυχάσει μέρα νύχτα και είχε και τα παιδιά να ξυπνούν και να κλαίνε και να πρέπει να τα φροντίζει.

Για να καταλάβεις πόσο άσχημη ήταν η κατάσταση, η ίδια μου είχε πει «βάλε το χειρότερο πόνο του ματιού, το χειρότερο πόνο του αυτιού, το χειρότερο πόνο του δοντιού, το χειρότερο πόνο του λαιμού και τη χειρότερη ημικρανία, για να καταλάβεις τι πόνος είναι.» Ο ένας από τους δύο νευρολόγους που είχαμε δει, γιατί βλέπαμε ανά δύο τους γιατρούς – οφθαλμίατρος, οδοντίατρος, ενδοδοντολόγους κ.λπ. – είπε ότι είναι οι «πνοκέφαλοι Kluster» όπως λέγονται, ονομάζονται μάλιστα και «πνοκέφαλοι αυτοκτονίας», γιατί είναι τόσο φριχτοί, που πολλοί δεν τους αντέχουν και αυτοκτονούν.

Περίπου πέντε εβδομάδες σ' αυτή την κατάσταση η κόρη μου, ώσπου και αποφάσισαν να πάρουν μια κοπέλα να τους βοηθά με τα μωρά και το σπίτι. Και ως εδώ πολύ καλά, γιατί πραγματικά ήταν αναγκαίο. Εγώ ένιωθα ότι δεν μπορούσα να βοηθήσω περισσότερο. Για να γίνει όμως αυτό, πρέπει να της εξασφαλίσουν διαμονή. Και πού θα γίνει αυτό; Στο στούντιο.

Το στούντιο είναι ένα από τα τέσσερα δωμάτια του διαμερίσματος της κόρης μου, που της το αγόρασα εγώ με τον όρο ότι θα χωρίσω αυτό το δωμάτιο, να το κάνω στούντιο, για να μένω όταν θα πηγαίνω να προσέχω τα μωρά τις νύχτες που εκείνοι θα ήθελαν να βγουν.

Έτσι κι έγινε. Χώρισα ένα μέρος τουωματίου, που έτσι κι αλλιώς ήταν μεγάλο, με ένα ωραίο πάγκο κουζίνας, έκανα ντουλάπια και νεροχύτη, και φτιάχτηκε ένα πολύ καλόγουστο στούντιο, με το ντουζ, την τουαλέτα και ένα ωραίο έπιπλο με μοντέρνο νεροχύτη και καθρέφτη. Ότι έβαλα μέσα είναι προσεγμένο και καλόγουστο και της έγκρισης της κόρης μου.

Όταν λοιπόν έθεσα αυτό τον όρο, είχα πει ότι αρχικά θα χρησιμοποιώ εγώ αυτό το χώρο, γιατί έχει μεγάλη βεράντα με ωραία θέα και μπαλκόνι προς το βορά, κι έτσι θα το είχα για εξοχικό μου, όπως έλεγα χαρακτηριστικά, γιατί ζω σ' ένα διαμέρισμα μέσα στην πόλη με μικρά μπαλκόνια και μου λείπει πολύ ο ανοιχτός ορίζοντας. Έβαλα και λουλούδια και ήταν η αγαπημένη μου γωνιά. Είχα πει επίσης ότι αργότερα θα βλέπαμε και αναλόγως των αναγκών θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από την κοπέλα, αν τυχόν αποφάσιζαν να φέρουν ή να νοικιαστεί ή να χρησιμοποιηθεί από την ίδια ως εργαστήριο για τη δουλειά της.

Όταν αποφάσισαν να φέρουν βοηθό, ο γαμπρός μου μού το ανακοίνωσε με τον εξής τρόπο: «Θα φέρουμε κοπέλα. Έχεις πρόβλημα;» Η άμεση αντίδρασή μου ήταν «ναι». Δεν πρόλαβα να πω και να εξηγήσω τι εννοούσα, γιατί πετάχτηκε πάνω θυμωμένος, πέταξε κάτι που κρατούσε και βλαστημώντας είπε «δικιάολε, δικιάολε, τώρα που δέχτηκα εγώ...» και γυρίζοντας σε μένα, «ξέρεις ότι εγώ δε θέλω να φέρουμε κοπέλα. Ο πρώτος που αντιδρώ είμαι εγώ. Αλλά κάμνω το για την κόρη σου. Για την Κατερίνα κάμνω το...» Έφυγε, ξαναήρθε, «όλα να τα αναλύεις... λαλούμεν σου ότι θα φέρουμε κοπέλα και λαλείς μας έχεις πρόβλημα.» «Ωραία, αν το θέμα είναι δικό σας και εμένα δε με αφορά, τότε γιατί με ρωτάς;»

Τέλος πάντων υπό τις συνθήκες δεν μπορούσαμε να πούμε και πολλά, αλλά σιγά σιγά ηρέμησε κάπως και ψευδοσυζητήσαμε το θέμα, αλλά ο λόγος που το λέω τώρα είναι για να σου πω ότι δε μου αρέσει να μου αρπάζουν. Μου «αρπάζουν» το χρόνο μου, τα... χρήματά μου... κάτι που τους αρέσει... Όχι, δεν είναι έτσι ακριβώς. Τους τα δίνω. Και τα δίνω ευχαρίστως. Δε θέλω όμως να μου παίρνουν. Να δώσω με την καρδιά μου, δε με πειράζει. Ευχαρίστως. Όμως να μου παίρνουν κάτι, χωρίς μάλιστα να με ρωτούν... Δε με είχαν προετοιμάσει... και εδώ βρίσκω λάθος στην κόρη μου. Εκείνη έπρεπε πρώτη να το συζητήσει μαζί μου και να με προετοιμάσει. Γιατί βέβαια είχα πει την κουβέντα σε ανύποπτο χρόνο, αλλά τώρα δεν ήμουν έτοιμη να δεχτώ μια ξένη παρουσία μέσα σε κείνο το χώρο, που τον είχα ετοιμάσει με τόση λαχτάρα και ήταν η μικρή γωνιά του ονείρου μου.

Φυσικά και εκείνη και εκείνος ήξεραν ότι τελικά θα υποχωρούσα και θα παραχωρούσα το χώρο μου, για τη δική τους άνεση. Το ξέρουν ότι δεν είμαι τόσο εγωίστρια, για να βάλω πρώτα το δικό μου και να μη σκεφτώ εκείνους και το καλύτερό τους, αλλά ήθελα κι εκείνοι με τη σειρά τους να σεβαστούν και να αναγνωρίσουν και τη δική μου ανάγκη για μια γωνιά.

- Αντιλαμβάνεσαι ότι αυτά τα συναισθήματα είναι τα ίδια όταν ήσουν είκοσι τεσσάρων και τεσσάρων – έξι χρονών;
- (Δε θυμάμαι τι είπα τότε, δεν έχω την πρώτη γραφή αυτής της συνάντησης και οι σημειώσεις μου δε με βοηθούν. Όμως τώρα που ξαναπαίρνω τα πράγματα, βλέπω καθαρά τη σχέση. Στο πλοίο ήταν σαν να μου πήραν το πιάτο μπροστά από το πρόσωπό μου. Το πιάτο της ευτυχίας, γιατί αυτή την εικόνα μου είχε δώσει ο «συχωρεμένος» μου για την Κύπρο.

Ερχόμουν λοιπόν στη χώρα της ευτυχίας κι εκείνος με τη συμπεριφορά του μου έπαιρνε, μου αναιρούσε το όνειρο. Την ψευδαίσθηση θα έλεγα σήμερα, αλλά τότε, με τα είκοσι τέσσερα χρόνια μου, την απειρία και την αθωότητά μου, πίστευα στο «όνειρο». Στις ηλικίες που μου έπαιρναν το φαγητό από μπροστά μου... το πράγμα μιλάει μόνο του.)

Ξέρεις, τότε στο Πανεπιστήμιο, μας είχαν πει για μια έρευνα που είχε γίνει στην Αμερική και είχε δείξει ότι η επιθετικότητα αυξάνεται όταν βάλεις ένα πιάτο φαΐ μπροστά σε κάποιον που πεινά και του το πάρεις, πριν προλάβει να φάει. Το αίσθημα της στέρησης είναι μεγάλο πράγμα.

- Ποια είναι η «παγίδα» που πρέπει να αποφεύγεις, ώστε να διατηρείς τον έλεγχο στη ζωή σου;
- Κοίταξε... στην περίπτωση του στούντιο... είχα κάνει εγώ λόγο για την κοπέλα, αν τυχόν έφερναν μελλοντικά. (Στέκομαι για λίγο, σκέφτομαι...) Ναι... θα μπορούσα να βάζω εγώ τους όρους μου και να μην επιτρέπω να μου παίρνουν όσα δε θέλω να μου πάρουν.
- Ναι, αυτό είναι το ηθικό δίδαγμα. Ποιο είναι το «δόλωμα που δαγκώνεις»;
- Αυτό μου έρχεται πάντα πιο εύκολο. Το δόλωμα που δαγκώνω... το δόλωμα που δαγκώνω... μόλις μου πουν ότι έχουν μια ανάγκη, σπεύδω να την καλύψω, πράγμα που τους κάνει να περιμένουν αυτό ακριβώς, γι' αυτό και δε ρωτάνε κάποιες φορές. Το θεωρούν περίπου δεδομένο. Αν εγώ έλεγα, «μα... το στούντιο το θέλω» ή «γιατί δε με ρωτήσατε πρώτα;», θα μου έλεγαν, όπως και μου είπαν, «εσύ είπες ότι θα μπορεί να μείνει η κοπέλα που θα φέρναμε!» Και έχουν δίκαιο, αλλά αυτό δεν αναιρεί την υποχρέωσή τους να ρωτήσουν, διότι στο κάτω κάτω οι καταστάσεις αλλάζουν.
- Άρα, ποιο είναι το ηθικό δίδαγμα, που βγαίνει από όλα αυτά;

- Ότι πρέπει να τους περάσω το μήνυμα ότι δεν είμαι δεδομένη και ότι πρέπει να σέβονται πιο πολύ τις προσωπικές μου ανάγκες.
- Πώς η παθολογική σου πεποίθηση υπονομεύει την προσπάθειά σου να πετύχεις τους στόχους σου;
- Το έχουμε πει πολλές φορές. Η έγνοια μου να ικανοποιήσω πρώτα και με κάθε θυσία τις δικές τους ανάγκες κατακερματίζει τους στόχους μου, με αποτέλεσμα να βγαίνω από το δρόμο μου και να μην πετυχαίνω το σκοπό μου.
- Πώς αυτές οι παθολογικές σου πεποιθήσεις συμβάλλουν στα συμπτώματά σου;
- Ε, δεν ικανοποιώ τους στόχους μου, μάλιστα πολλές φορές τους αρνιέμαι, ξεφεύγω από το δρόμο μου, χάνω το σκοπό και τον προορισμό μου, με αποτέλεσμα να είμαι ανικανοποίητη και να θεωρώ ότι φταίνε οι άλλοι γι' αυτό.
- Βλέπεις πώς λειτουργεί ο φαύλος κύκλος που σου δημιουργεί άγχος;
- Το να το βλέπω τώρα είναι εύκολο. Στην αρχή όμως τα πράγματα ήταν πολύ μπερδεμένα. Δεν έβλεπα τι ακριβώς συνέβαινε.

Η συνεδρία έχει τελειώσει, αλλά δε θυμάμαι τίποτα πια για το τι είχε ειπωθεί μετά με τη Βερόνικα ή πώς ένιωθα ή τι έκανα.

Έχει επίσης γραφτεί για δεύτερη φορά και αυτό ήταν εξαιρετικά επίπονο. Πολλές φορές μου ήρθε να τα παρατήσω, αλλά θυμόμουνα την υπόσχεση που είχα δώσει στον εαυτό μου και στη Βερόνικα ότι «δε θα εγκαταλείψω αυτό το παιδί. Όχι άλλο ένα παιδί εγκαταλειμμένο.» Αλλά το τι τεράστια προσπάθεια χρειάστηκε για να γραφτεί, δεν μπορώ να το εκφράσω. Όμως, υπάρχει κάτι που διασώθηκε από τις μέρες που ακολούθησαν μετά το τέλος όλων των συνεδριών σχετικά με κείνο το ναυάγιο και ενώ ακόμη συνεχιζόταν η συνειδητοποίηση. Το παραθέτω όπως ακριβώς γράφτηκε.

Πέμπτη, 29 Απριλίου 2010

Ενός στον ύπνο ή στο μισοϋπνι μου, συνειδητοποίησα για πρώτη φορά καθαρά, γιατί με ενοχλεί τόσο πολύ να μου παίρνουν. Ευχαρίστως δίνω, αλλά με ενοχλεί να θέλουν να μου πάρουν. Εκεί αντιδρώ. «Δε θα μου πάρουν τη μάνα μου, δε θα μου πάρουν κάτι που αγαπώ και θέλω». Δε θα μου πάρουν το στούντιο.

Τους έδωσα ολόκληρο διαμέρισμα τριών υπνοδωματίων, με μεγάλη κουζίνα, με πρόχειρη τραπεζαρία, μεγάλη σαλοτραπεζαρία, μπάνιο, έξτρα τουαλέτα, με πολύ καλή διαρρύθμιση, άνετους χώρους, μεγάλα, πολύφυλλα ντουλάπια, που κρατούν ολόκληρο τον τοίχο σε κάθε δωμάτιο και έξτρα ντουλάπα και κρεμάστρα στο μικρό χολ, που είναι συνέχεια του σαλονιού και που χωρίζεται από τα δωμάτια με πόρτα, που οδηγεί στους διαδρόμους.

Οροφδιαμέρισμα ρετιρέ, με φαρδιές βεράντες και μπαλκόνια γύρω γύρω. Με θέα ανοιχτή προς όλες τις πλευρές.

Ανατολικά, ωραίες φοινικιές ανοίγουν τα φύλλα τους ανάμεσα στις δυο εκκλησιές, την ψηλή καινούρια, με τα δυο καμπαναριά και την πιο ταπεινή, αλλά πιο όμορφη και ισορροπημένη, παλιά πετρόχτιστη, με την αναπλασμένη πλατεία γύρω, όπου τα παιδιά κάμνουν πατίνια, σκέιτιγκ, ποδήλατο και παίζουν διάφορα παιχνίδια.

Νότια βρίσκεται η υπεραγορά Αθηναίτης και πιο πίσω στο ύψωμα η πρώην Παιδαγωγική Ακαδημία και νυν Πανεπιστήμιο.

Δυτικά, δίπλα μόλις, σπίτια με κεραμιδόστεγες, πανύψηλα δέντρα και πιο κει απλώνεται η νέα πόλη με τις πολυκατοικίες και στο βάθος η παλιά με τα πετρόχτιστα χτίρια και την υπέροχη εκκλησία της Αγίας Σοφίας, που τώρα λειτουργεί ως τζαμί και η φωνή του μουεζίνη απλώνεται σαν απειλή κάθε απόγευμα από τα μεγάφωνα της.

Τέλος στα βόρεια, ο Πενταδάχτυλος απλώνει τις πλάτες του, καμπουριασμένες από το βαρύ φορτίο της κατοχής του από τους Τούρκους. Ενόχληση στα μάτια η σημαία του Ψευδοκράτους, που το βράδυ μετατρέπεται σε ατραξιόν του λούνα παρκ, αναβοσβήνοντας τα φώτα της, που σπινθηροβολούν και είναι αδύνατο να τα αγνοήσεις.

Το στούντιό μου, μια γωνιά στα βορειοδυτικά, μου προσφέρει τη χαρά των όμορφων και δροσερών δειλινών, όταν το κάδρο του ουρανού γεμίζει χρώματα νοσταλγίας. Είναι λιτό και καθαρό. Όλο φως και αισθητικά ένα κόσμημα.

Αυτό το λίγο, αλλά το τόσο όμορφο, το θέλω για μένα. Το παραχωρώ παρ' όλα αυτά, για να το χρησιμοποιήσουν, αλλά δε θα μου το πάρουν ολότελα. Ξέρω ότι θα 'ρθει καιρός, που θα τους το παραχωρήσω από μόνη μου, αλλά προς το παρόν το θέλω.

Επειδή το κεφάλαιο όπως έχει γραφτεί δε με ικανοποιεί, αντίθετα με κείνο που έχει χαθεί «αύτανδρο», γιατί έγινε από το ναύαγιο εκείνου, τα ξύλα και τα ξάρτια που μπόρεσαν να διασωθούν στη μνήμη μου, αντιγράφω εδώ τις σημειώσεις μου εκείνων των ημερών, με την ελπίδα να δώσω λίγο καλύτερη εικόνα των συναισθημάτων και δεδομένων.

«Στο πλοίο κατάπια την πρώτη μεγάλη δόση συμβιβασμού. Τώρα καταπίνω και δεν ξερνάω, εκτός όταν με πιάσουν οι τρομακτικές ημικρανίες που έχω περιγράψει. (Ευτυχώς κατάφερα να τις ελέγξω.) Ξερνάω από το 1972, τη χρονιά που έκανα την εγχείρηση. Στο νοσοκομείο – ήμασταν οχτώ γυναίκες σε μια μεγάλη αίθουσα – υπήρχε μια ανάμεσα στις άλλες, που είχε καρκίνο στο στομάχι και έκαμνε συνέχεια εμετούς. Οι γιατροί, οι νοσοκόμες, όποιος τέλος πάντων βρίσκονταν κοντά της εκείνη τη στιγμή, την παρότρυναν να παίρνει βαθιές ανάσες, για να αποφεύγει τον εμετό. Κάποιες φορές το κατάφερνε.

Έτσι έμαθα από τότε να κάμνω το ίδιο και δεν είχα ξεράσει, μέχρι που άρχισαν οι ημικρανίες. (Οι ημικρανίες ήταν αποτέλεσμα μεγάλης μετωπικής σύγκρουσης που είχαμε με δύο αυτοκίνητα ένα βράδυ, μεσάνυχτα, επιστρέφοντας από τη Λεμεσό. Τώρα όμως που το σκέφτομαι πώς πιέζονταν οι κρόταφοί μου μέχρι που να αρχίσουν οι εμετοί, αναρωτιέμαι μήπως εκείνο που πίεζε να βγει ήταν όλα εκείνα που είχα καταπιεί τόσα χρόνια...)

Καταπίνω – καταπιέζω = βάζω στην πάντα την επιθυμία – ανάγκη μου να γράψω. Να γράψω όχι ένα κοινό μυθιστόρημα, κάτι που τώρα λένε όλοι. Είτε στα βιβλία, είτε στις ταινίες, είτε στις τηλεοράσεις. Το πρώτο μου βιβλίο ήταν για αυτό που δε μιλιότανε τότε, ίσως ακόμα και τώρα. «Paroles pour dire» είχε ονομάσει το δικό της η Μαρί Καρντινάλ. Το δικό μου ήταν μια απόπειρα να διερευνηθεί το ερώτημα «τι οδηγεί τον άνθρωπο στην τρέλα; Ποιοι και πώς ξεφεύγουν;»

Η παθολογική μου πεποίθηση ότι πρέπει να καταπίνω (gulp) βγήκε δύσκολα. Πριν δυο περίπου εβδομάδες το είχε «πιάσει» η Σύλβια, καθώς μου έκαμνε μασάζ. Φτάνοντας στο λαιμό, έκανε μια κίνηση σαν να έπιανε έναν όγκο και τον έβγαζε μέσα από το θυρεοειδή μου. «Να, εδώ είναι. Βγάλ' το επί τέλους! Πεζ αυτό που έχεις να πεις. Πρέπει να το γράψεις!» Κι ύστερα πιο ησυχασμένη. «Σύντομα θα ξαναγράψεις. Έχεις πράγματα να πεις.»

Η παθολογική μου πεποίθηση ότι πρέπει να καταπίνω εμποδίζει (press) το γράψιμο, τη δημιουργία, γιατί μόνη μου λογοκρίνομαι, με αποτέλεσμα να μη φτάνουν στο πιεστήριο (press) – έκδοση λόγω μη ολοκλήρωσης.

Έτσι ο καθένας αρπάζει (catch) τα (γυάλινα, όπως τα αισθάνομαι) κομμάτια μου, από τα οποία πρέπει να φτιάξω την ολότητά μου (τον κύκλο), όπως τα ισοπεδωμένα κινούμενα σχέδια, που ξαναδημιουργούνται μετά από το πέρασμα του οδοστρωτήρα».

Αυτές ήταν οι συνειδητοποιήσεις ως εκείνη τη στιγμή. Η διαδικασία όμως του ξεκαθαρίσματος και της συνειδητοποίησης συνεχίστηκε.

Τη νύχτα πριν κοιμηθώ ξαναβλέπω τους πίνακες. Έχουν ακόμη κι άλλα να μου πουν. Το ξύλο δε με μαλάκωσε (soft και όλα τα λοιπά) μόνο, με έμαθε, μου επέβαλε (press) να καταπίνω (gulp). Ίσως γι' αυτό, όταν επαναστατώ, χαίρομαι (η αρσενική μου πλευρά) την εξέγερσή μου, τη δύναμη, την παρρησία μου, αλλά και φοβάμαι (η γυναικεία, καταπιεσμένη μου πλευρά) για τις πιθανές επιπτώσεις. Ωστόσο, έχω μάθει να επιβιώνω της φάλαγγας, κι έτσι... τίποτα πια δε μα τρομάζει. Προχωρώ ακάθεκτη.

Αυτά ως προς την εξωτερική συμπεριφορά. Μέσα μου όμως δεν παύω να είμαι καταπιεσμένη⁸. Η παθολογική μου πεποίθηση ότι πρέπει να καταπίνω (gulp) εμποδίζει (press) το γράψιμο, τη δημιουργία.

Αναστασία ίσον λογοκρισία

Το μεσημέρι, επιστρέφοντας, βρίσκω στο γραμματοκιβώτιό μου το περιοδικό «Μικροφιλολογικά». Ξεφυλλίζοντάς το πέφτει το μάτι μου σ' ένα σημείωμα με τίτλο Στοιχεία για την Dilys Powell και την «Αναστασία». Ο συγγραφέας του αναφέρεται στην αλληλογραφία Κατσιμπαλη – Σεφέρη και στην αναφορά του ονόματος Αναστασία και καταπιάνεται να ανακαλύψει ποια είναι αυτή η γυναίκα. Δεν πρόκειται για γυναίκα, είναι το συνθηματικό όνομα που έδωσαν οι δυο φίλοι στη λογοκρισία της Χούντας, για να συνεννοούνται, χωρίς να γίνονται αντιληπτοί! Συμπώσεις; Η Βερόνικα μού είχε πει ότι θα συμβαίνουν πράγματα, που θα έχουν σχέση με τα θέματα που θα μας απασχολούν στις συναντήσεις μας.

Ναι, είναι αποκαλυπτικό ότι το όνομά μου συμπίπτει με αυτό της λογοκρισίας, αλλά είναι επίσης και κυριολεκτικό. Είμαι Αναστασία όνομα και πράμα. Έχω αναστηθεί άπειρες φορές.

Το ίδιο βράδυ στην ησυχία της γιόγκα απορώ και αναρωτιέμαι «πώς ένα κακοποιημένο, στερημένο, λεκτικά διασυρμένο παιδί δεν καταλήγει στην κακία, τη ζήλια, τη βία, το διασυρμό των άλλων, στα καταγώγια και το περιθώριο της κοινωνίας;» Ναι, θαύμασα πολλές φορές τον εαυτό μου πώς από το υπόγειο όπου μεγάλωσα, να βρίσκομαι τώρα στην κορυφή ενός βουνού. Αυτό είναι και κυριολεκτικό, γιατί έχω ένα μικρό, ξύλινο σπιτάκι στην κορυφή ενός βουνού, πλάι σ' ένα εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία, αλλά και μεταφορικό, γιατί νιώθω ότι ζω στον ανοιχτό αέρα και την άπλα του βουνού, έστω και μες στην πόλη.

Ξεκαθαρίζω ότι η κατάρα (malediction), ο εχθρός (enemy), που είχα αναρωτηθεί αρχικά μήπως ήταν το αρσενικό στοιχείο της οικογένειας (πατέρας, αδελφός) που

⁸ Θυμάμαι τώρα τον τρελογιατρό το Μικελλίδη, που μου έλεγε υποτιμητικά, «χμ, κάμνεις και τη φεμινίστρια, αφού μέσα σου δεν είσαι ελεύθερη!» «Μα, ακριβώς γι' αυτό μάχομαι για την απελευθέρωση. Αν ήμουν ελεύθερη, τι ελευθερία να ζητήσω;»

έπρεπε να πολεμήσω, είναι το αρσενικό στοιχείο μέσα μου, τα δικά μου θέλω, που μου δίνουν τη δύναμη να πολεμώ, να διεκδικώ και να νικώ.

Δεν μπορούσα, δε μου επιτρεπόταν να θέλω, να ζητώ, να διεκδικώ. Ίσως γι' αυτό αργότερα ήμουν πάντα «με μια σημαία στο χέρι». «Συμβιβάστηκα με την εξυπνάδα, γιατί αυτήν μπορούσα να την κρατώ για τον εαυτό μου. Ανέπτυξα το συλλογισμό α) «αυτές είναι δύο και μεγάλες και δυνατές και παρ' όλα αυτά συνασπίζονται για να με χτυπάνε. Άρα, εγώ είμαι πιο δυνατή.» β) «δεν μπορώ να τις νικήσω, αλλά δε θα δεχτώ την ήττα μου. Θα κάνω αυτό που μου ζητούν, αλλά θα κρατήσω μέσα μου ένα κομμάτι δικό μου, για τον εαυτό μου.» Αποτέλεσμα: α) επιδόσεις στο σχολείο, όπου κανείς δε διεκδικούσε τα κομμάτια μου. Μπορούσα να είμαι αυτή που ήμουν.

β) κατακομμάτιασμα, μοίρασμα της συναισθηματικής μου νοημοσύνης. Με συνέπεια, ακόμα να ψάχνομαι, γι' αυτό και το MemGram®.

Ηθικό δίδαγμα: να κάνω τον κύκλο ολόκληρο! Αμήν.

(Έχω σχηματίσει ένα κύκλο, απ' όπου ξεκινούν γραμμές που καταλήγουν σε πολλούς πολλούς, μικρούς κύκλους, που είναι το σκόρπισμά μου στους άλλους. Ή αλλιώς ο κύκλος που αποτελείται από μικρούς μικρούς άλλους, που πρέπει να βγουν έξω, για να ξεκαθαρίσει το τοπίο.)

Τώρα όμως που γράφω και έχουν περάσει μέρες και μέρες, αφότου τέλειωσα το MemGram®, ξέρω ότι δεν πρέπει να φοβάμαι αυτούς τους μικρούς κύκλους, γιατί αυτοί αποτελούν και πλουτίζουν το εσωτερικό μας τοπίο. Αυτό σημαίνει ότι συμφιλιώθηκα με τη μάνα και τη γιαγιά μου; Προχθές ακόμα μου ήρθαν δάκρυα στις αναπνοές στη γιόγκα, στη σκέψη «αχ, ρε μάνα, τι μου έκανες!» Αλλά ήταν ένα παράπονο γλυκό και συγχωρητικό, ένα κλάμα συγχώρεσης και λύτρωσης. Αγάπης!